

Kétéltűek és hüllők monitorozása

Dr. Vági Balázs

DE Biodiverzitás, Vízgazdálkodás és Klímaváltozás Kompetencia
Központ

Techniques in Ecology and Conservation Series

Series Editor: William J. Sutherland

Bird Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

William J. Sutherland, Ian Newton, and Rhys E. Green

Conservation Education and Outreach Techniques

Susan K. Jacobson, Mallory D. McDuff, and Martha C. Monroe

Forest Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

Adrian C. Newton

Habitat Management for Conservation: A Handbook of Techniques

Malcolm Ausden

Conservation and Sustainable Use: A Handbook of Techniques

E.J. Milner-Gulland and J. Marcus Rowcliffe

Invasive Species Management: A Handbook of Principles and Techniques

Mick N. Clout and Peter A. Williams

Amphibian Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

C. Kenneth Dodd, Jr.

Insect Conservation: A Handbook of Approaches and Methods

Michael J. Samways, Melodie A. McGeoch, and Tim R. New

Remote Sensing for Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

Ned Horning, Julie A. Robinson, Eleanor J. Sterling, Woody Turner, and Sacha Spector

Marine Mammal Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

Ian L. Boyd, W. Don Bowen, and Sara J. Iverson

Carnivore Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

Luigi Boitani and Roger A. Powell

Primate Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

Eleanor J. Sterling, Nora Bynum, and Mary E. Blair

Conservation Education and Outreach Techniques Second Edition

Susan K. Jacobson, Mallory D. McDuff, and Martha C. Monroe

Reptile Ecology and Conservation: A Handbook of Techniques

C. Kenneth Dodd, Jr.

OXFORD

Reptile Ecology and Conservation

A Handbook of Techniques

C. KENNETH DODD, JR.

Techniques in Ecology & Conservation Series

Tervezés

- Idő – ráfordítás, időzítés
- Költségvetés – eszközök, üzemanyag, szállás
- Tapasztalat – faj, élőhely
- Egyéb körülmények

Fordított tervezés

1. Mi a specifikus **kérdés**?
2. Milyen **eredmények** szükségesek a *kérdés* megválaszolásához
3. Milyen **adatok** kellene az *eredmények* eléréséhez?
4. Milyen **protokollal** lehet az *adatokat* gyűjteni?
5. Begyűjthetőek-e az *adatok* a rendelkezésre álló **idő** alatt? → módosítás
6. **Adatlapok**, terepnapló elkészítése
7. **Terepmunka** kezdete → találkozás a valósággal

Stratégiai cél vs. célkitűzés

	Stratégiai cél (Goal)	Célkitűzés (Objective)
Jelentés	A törekvés általános szándéka	Valami ami elérhető vagy végrehajtható
Példa	Szeretnénk megőrizni a Kanári-szigetek biodiverzitását	El kell távolítani minden invazív hüllőt a Kanári-szigetektől
Tevékenység	Kimenetel amit el szeretnénk érni	Specifikus tevékenység ami a cél eléréséhez szükséges
Mérés	Nem mindig mérhető	Kézzelfogható, mérhető
Időablak	Hosszútávú	Rövidtávú

Specifikus kérdés

- Diverzitás mérése adott földrajzi területen
- Csapdák tesztelése, hogy jól gyűjtik-e adott faj bármilyen korú egyedét
- X, Y faj védelme adott területen
- Használható jelölési módszerek áttekintése adott faj esetében és fejlesztése ha szükséges
- Adott faj egyedszámának növelése

SMART: specific, measurable, attainable, realistic/relevant, timed/time bound

Terepi mintavétel

Aktív keresés

- Vizuális észlelés (Visual encounter survey – VES, kvadrát, transzekt, búvóhely, fix időráfordítás)
- Kutyas keresés
- Mesterséges búvóhely
- Utak felmérése (élő példányok, roadkills)
- Hálózás

Passzív csapdázás

- Vödör csapda
- Varsa
- Terelőháló

Minták gyűjtése: gázolt példányok

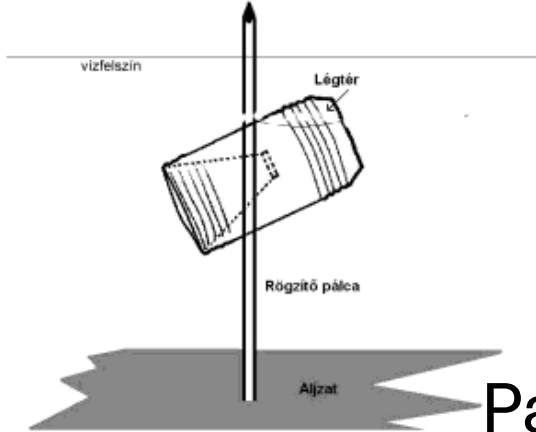
- Hüllők gyakran kelnek át utakon, sok a gázolás
- Inkább gyakori fajok vizsgálatára alkalmas
- Évi és napi aktivitás függő
- Friss példányokat igényel

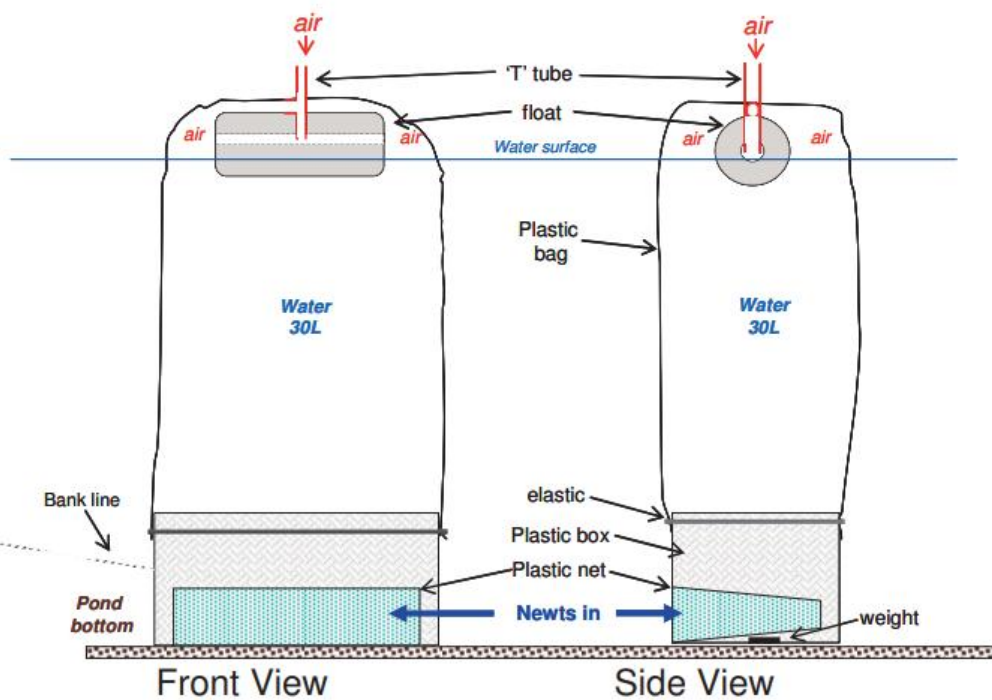

Abbreviata abbreviata
fonálférgek kiboncolása
elütött keleti
gyíkászkígyóból, Albánia
2014, © D. Koleska

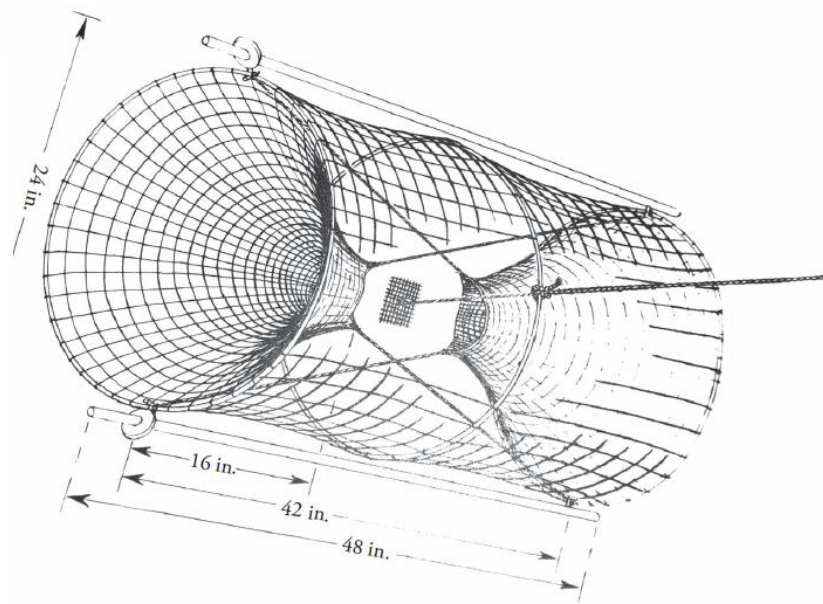
Varsa elvű csapdák

Palackcsapda

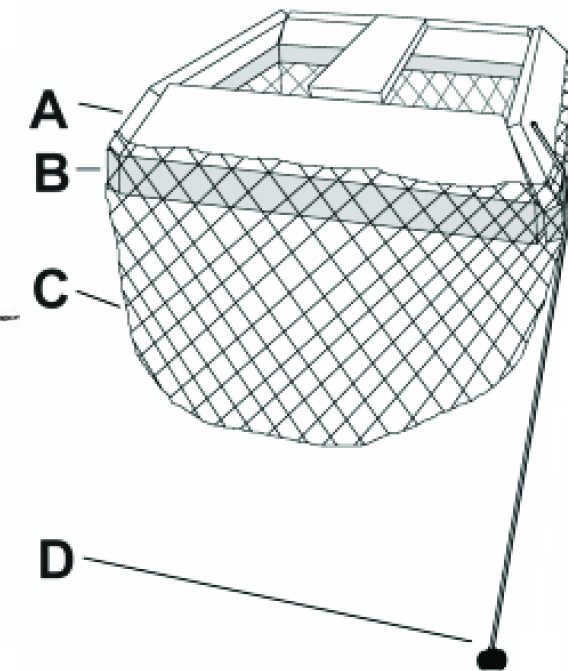

Dewsbury-gőtecsapda

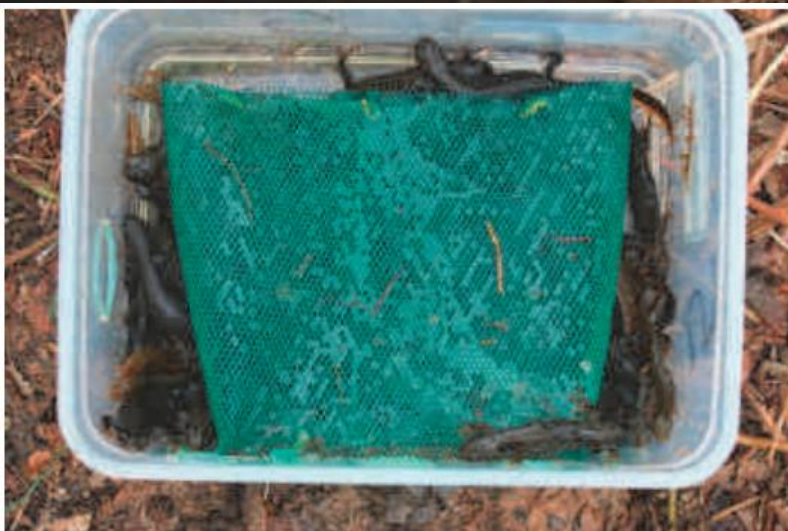

13.1 Legler trap. Original 1960 line drawing by John Legler (courtesy of Richard Vogt)

Legler-csapda

Napozócsapda

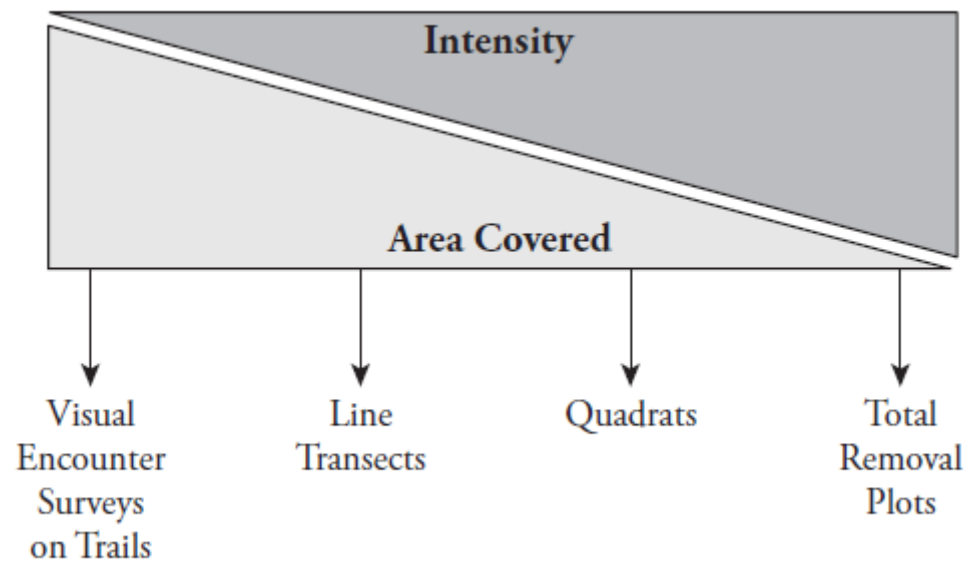
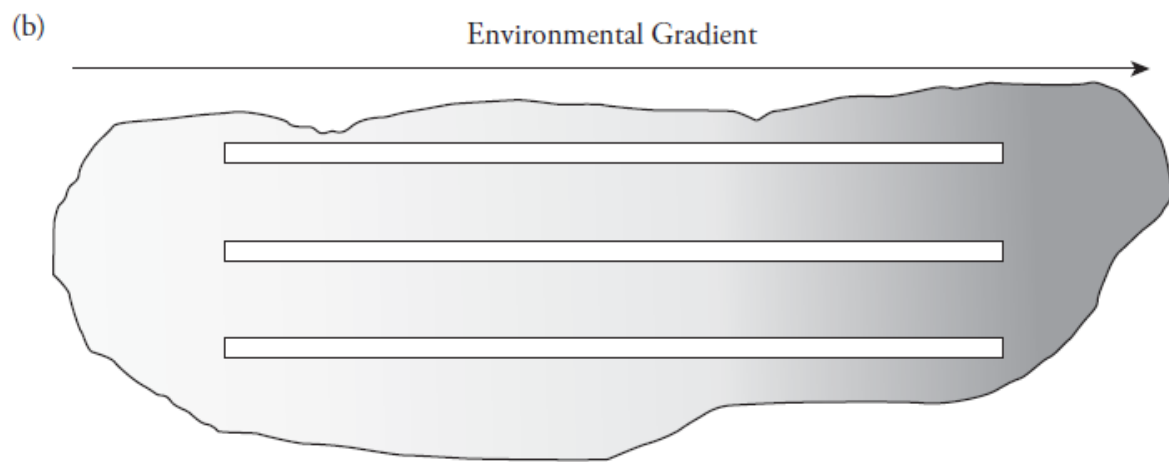
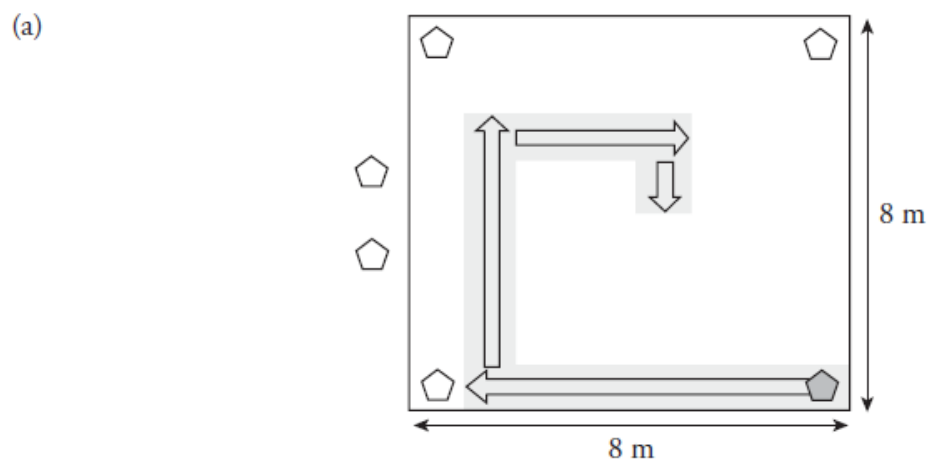
Dewsbury-
gőtecsapda

Szárazföldi teknős monitorozó módszerek összehasonlítása

Table 14.1 *Common methods to survey terrestrial turtles and tortoises with primary outcomes and limitations; many methods can support additional data collection, such as activity level and location. Outcomes include PA (presence–absence), RA (relative abundance), AA (absolute abundance), B (behaviour), HP (habitat preference), PT (predation threats), and PSS (priority survey sites).*

Survey technique	Outcomes	Limitations
Mark–recapture	AA	Costly, time and staff intensive
Visual encounters		
Haphazard trails	PA	Statistical inferences limited or impossible
Randomized walks	PA; RA	Low accuracy for RA
Transect surveys	RA; AA	Costly, time and staff intensive
Stratified surveys	RA; AA; HP	Costly, time and staff intensive
Distance sampling	RA; AA	Less suitable for cryptic, rare, small, and rupicolous species
Surrogates	PA; RA	Low accuracy except for burrowing species
Dogs	PA; RA	Costly, dogs vulnerable to extreme environmental conditions
Motion cameras	B; PT	Limited application
Road driving	PA	No statistical inferences possible
Pole checking	PA	No statistical inferences possible
Niche modelling	PSS	Field verification needed for localities where species is not known to occur

Intenzitás vs. időráfordítás

Figure 17.2 Diagrams of two examples of common plot and transect practices. (a) Quadrat pattern with a six-person team. Personnel are indicated by pentagons. The person indicated by the filled-in pentagon demonstrates the pattern with the shaded area and arrows. All four of the quadrat workers follow the same clockwise pattern simultaneously. (b) Transects running parallel along an environmental gradient. The two figures differ in scale.

Random vs. szisztematikus elrendezés

Minták függetlensége (távolság)

Észlelési valószínűség

Hatékonyságot befolyásoló tényezők

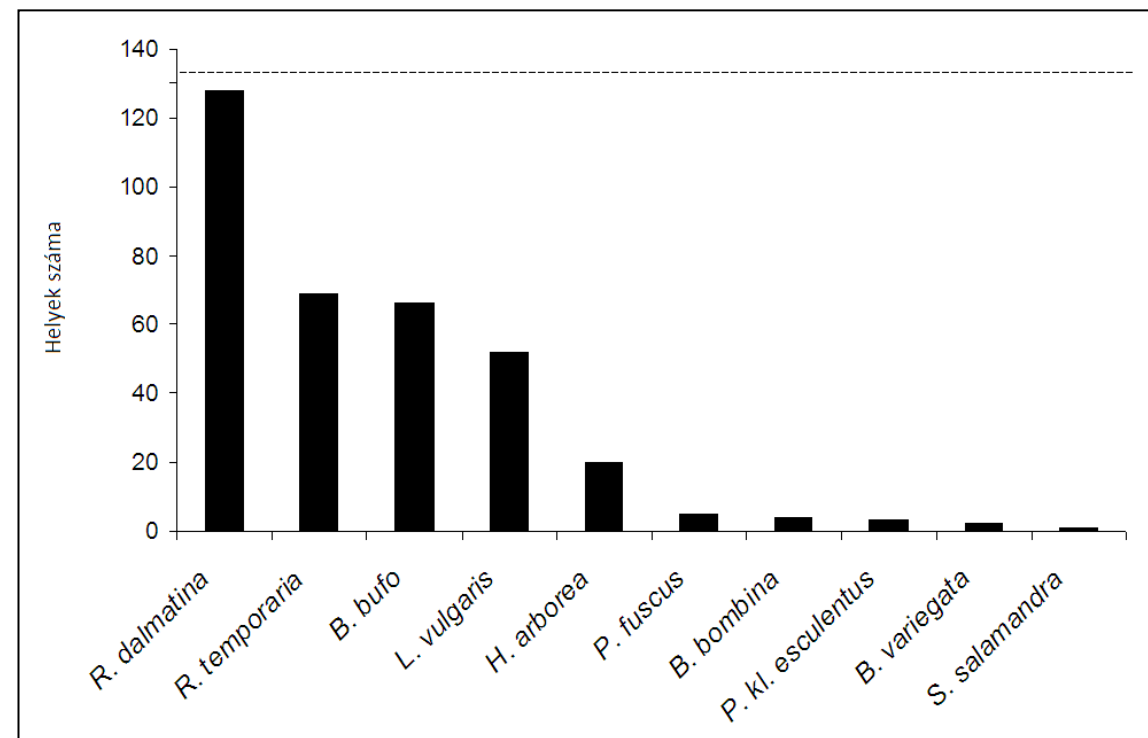
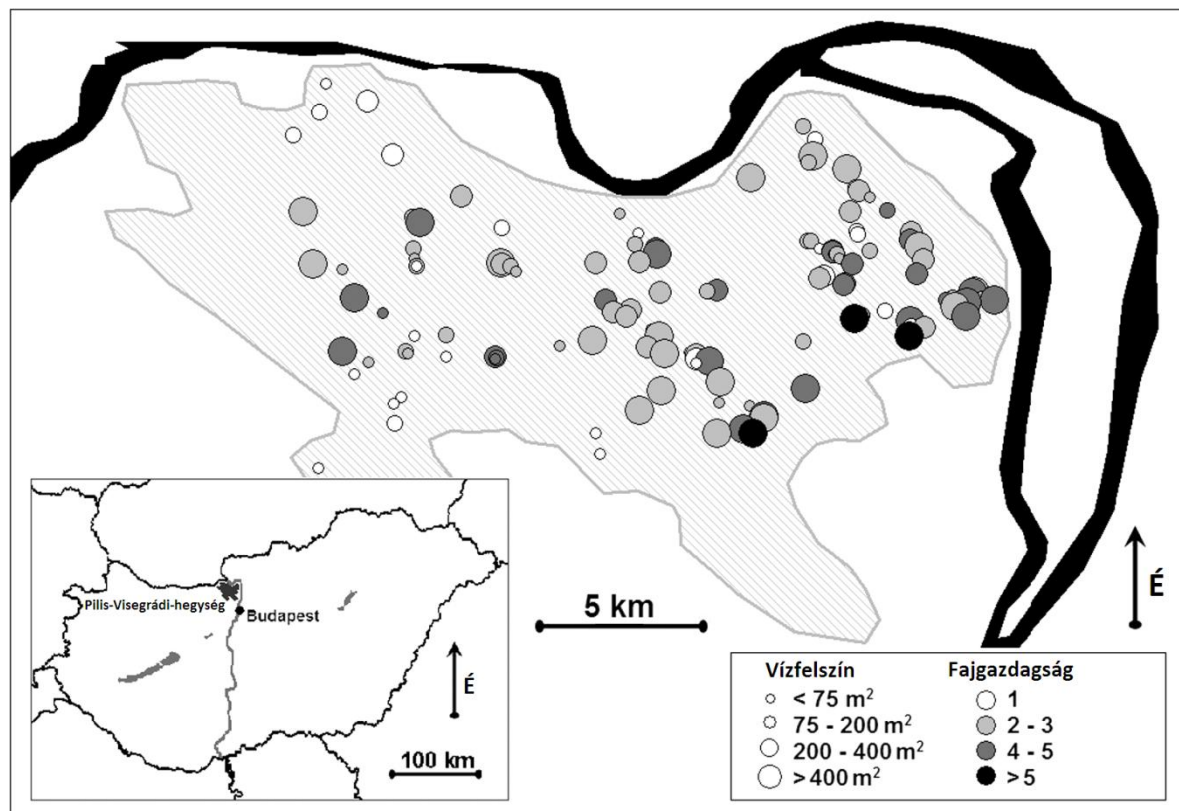
- Tapasztalat (+ egyéni különbségek)
- Technika (pl. éjjeli mintavételnél a lámpa minősége)
- Észlelhetőség
- Aktivitás (napszak, évszak, időjárás stb. függvényében)

„Korlátozott terület” alapú módszerek

- Vizuális észlelés útvonal mentén (fix szélesség (magasság) limitek) – viszonylag immobilis fajokhoz
  - hosszt rögzíteni
  - aktív kereséssel kiegészülhet
- Vonaltranszekt – előzetes munkát igényelhet
- Kvadrát
- Kvadrát totális begyűjtéshez – alapos, de nagyon destruktív

„Korlátozott idő” alapú módszerek

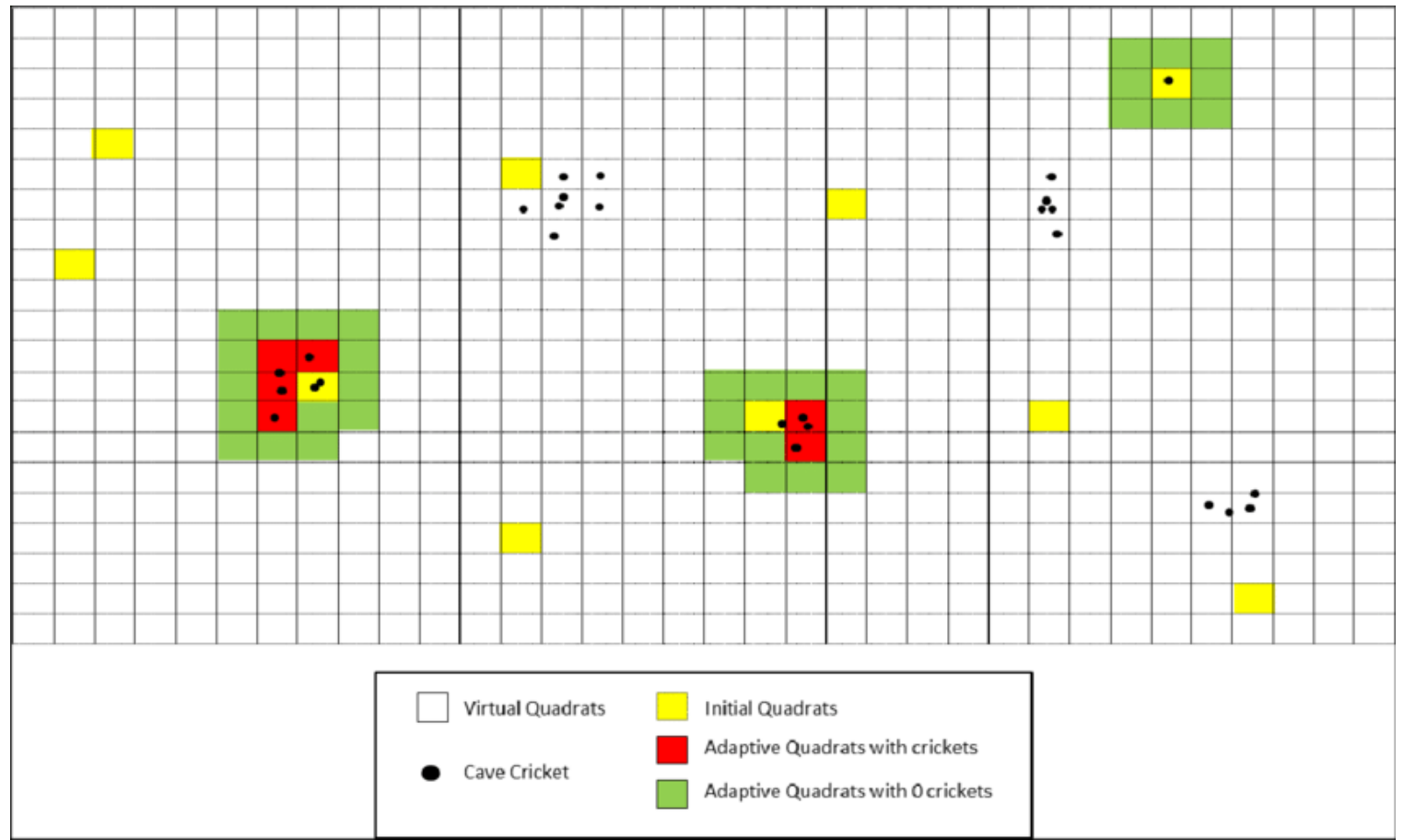
Pl. 10 perc hálózás / kistó
5 perc keresés / kvadrát

Élőhelyfolt-felmérések

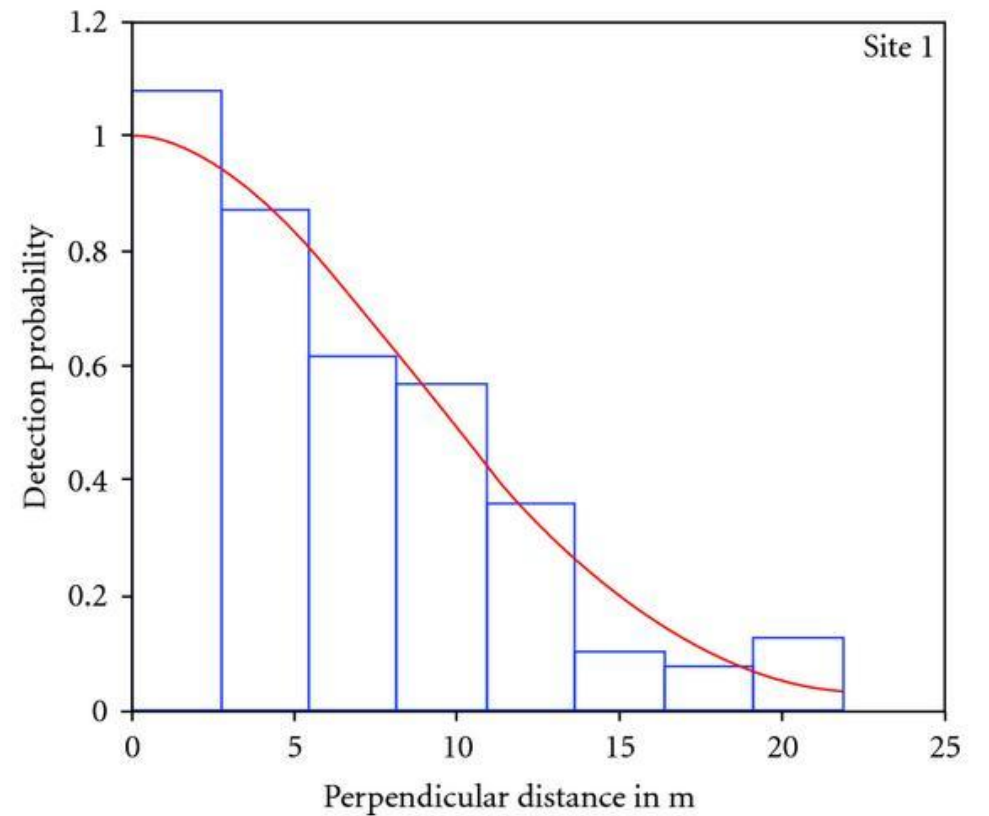
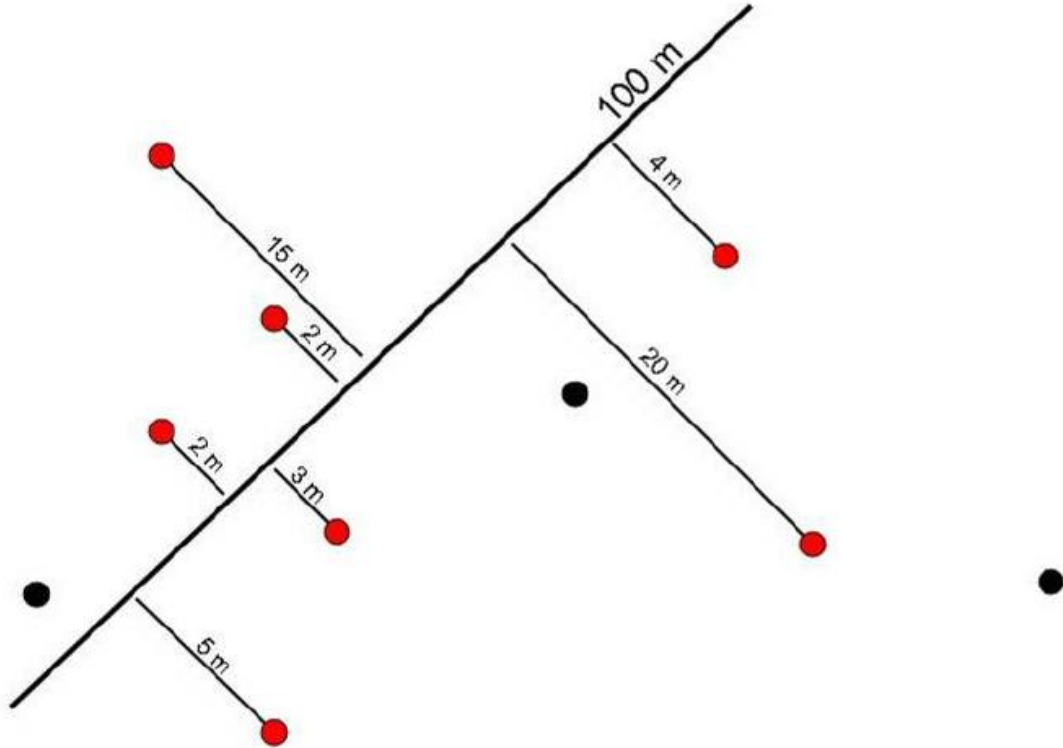
- Totális felmérés – minden helyet mintázni kell (pontos definíció!)

Adaptív klaszter –
foltosan előforduló, ritka
fajoknál a foglalt
kvadrátokkal
szomszédos kvadrátok
felmérése

Terület -> abundancia

- Distance sampling

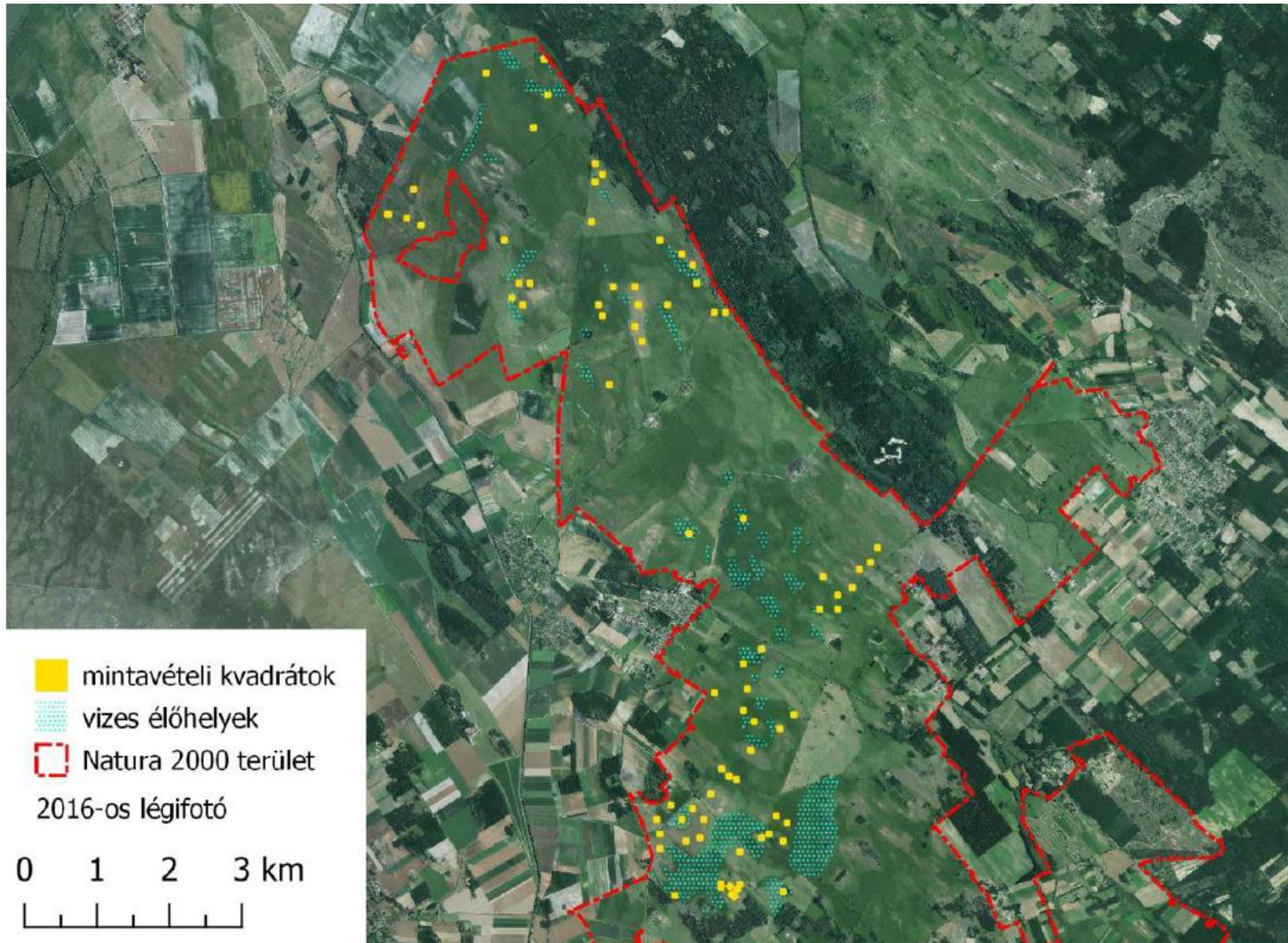
Élőhelyfoglaltság (Occupancy)

- Nem egyed-, hanem mintavételi egység központú
- Annak valószínűsége, hogy a célfaj egy mintavételi egységben jelen van-e? – logisztikus regresszió csak 100% észlelésnél lenne korrekt
- Ennek tér és időbeli változása
- Mintavételi egység: élőhelyfolt, transzekt, kvadrát stb. (felbontás!)
- Felmérési terület lehatárolása
- Mintavételi időszak lehatárolása
- Valószínűségi alapú mintavétel
- Többszöri felmérés -> észlelési valószínűség

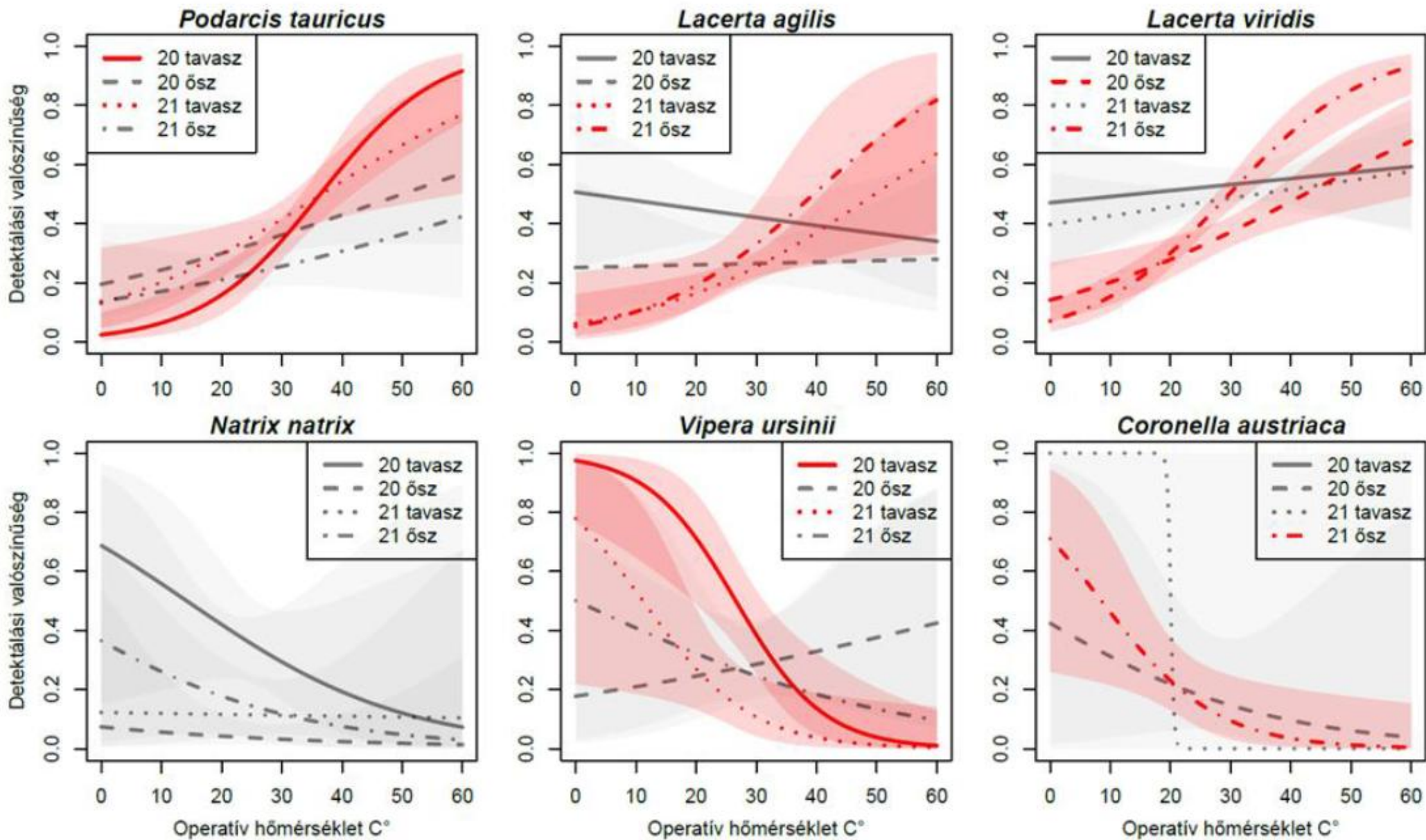
Élőhelyfoglaltság (Occupancy)

- Az észlelési valószínűséget meghatározó prediktorok, kovariánsok (pl. időjárási változók, növényzeti paraméterek, észlelő személye)
- Konkrét hatások lemodellezése
- Észlelések 0/1, ezek ismétlése mintavételenként, pl. 100101100
- Nincs észlelés: a faj nincs jelen, vagy nem sikerült kimutatni, bár ott van
- Időbeli dinamikák: kolonizáció, extinkció valószínűsége – mintavételi időszakok összehasonlítása, pl. 000 011 010 (itt egy kolonizáció történt)

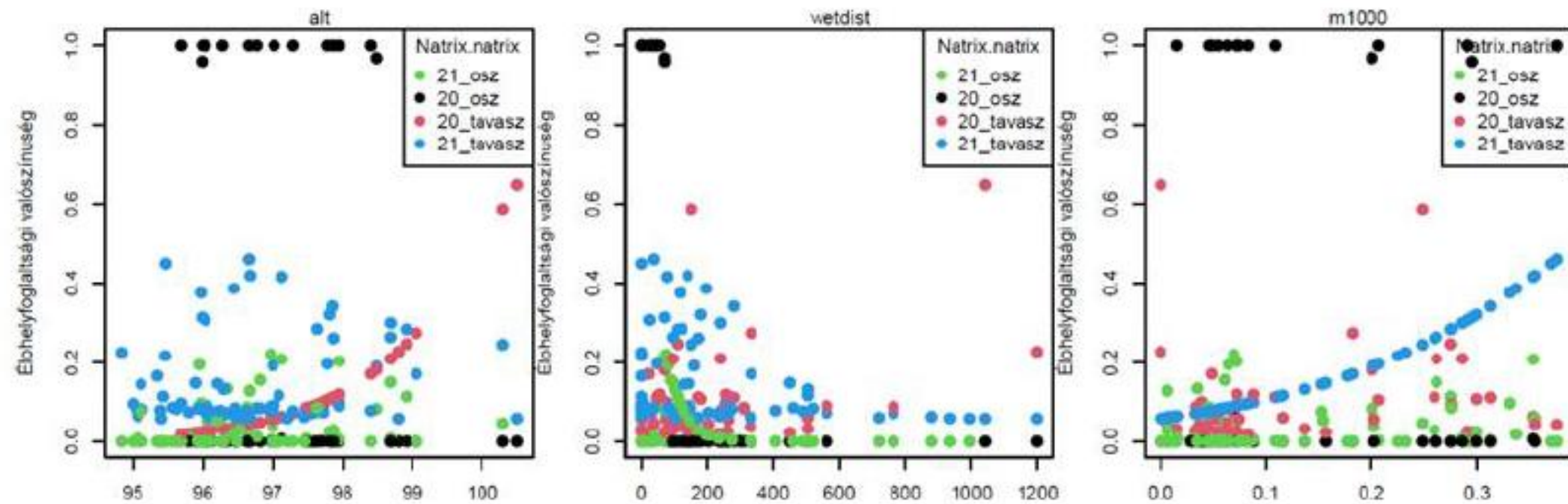
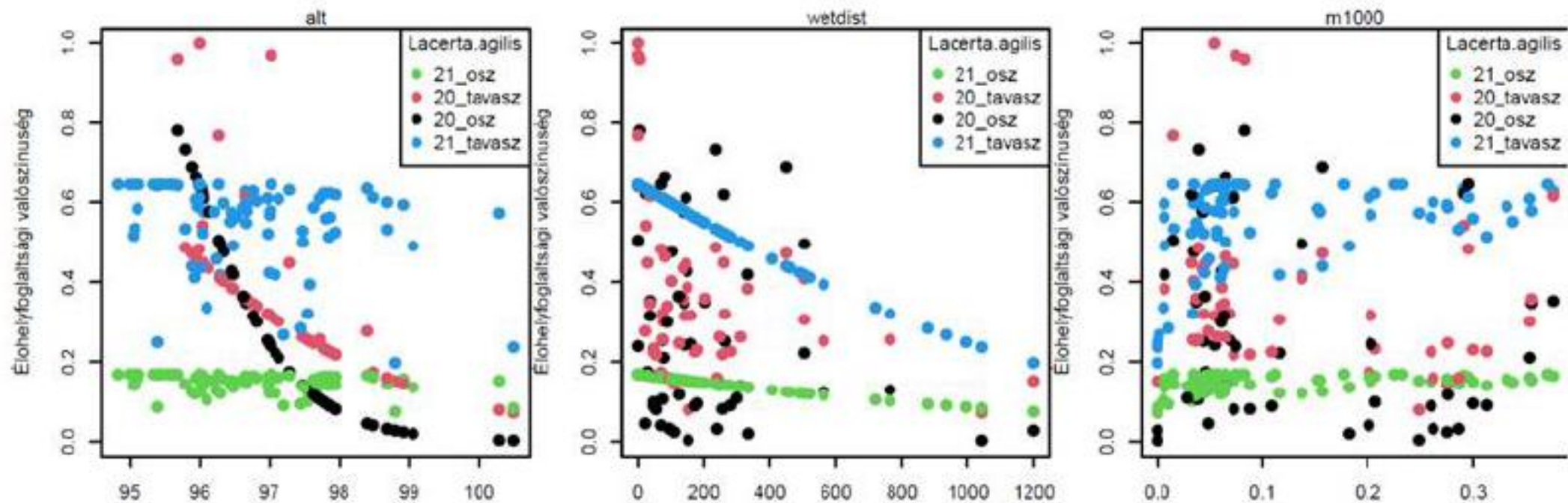
Vizesélőhely-elérhetőség hatása a kiskunsági hullófaunára – (Hajnal László Ferenc, Mizsei Edvárd, Vági Balázs)

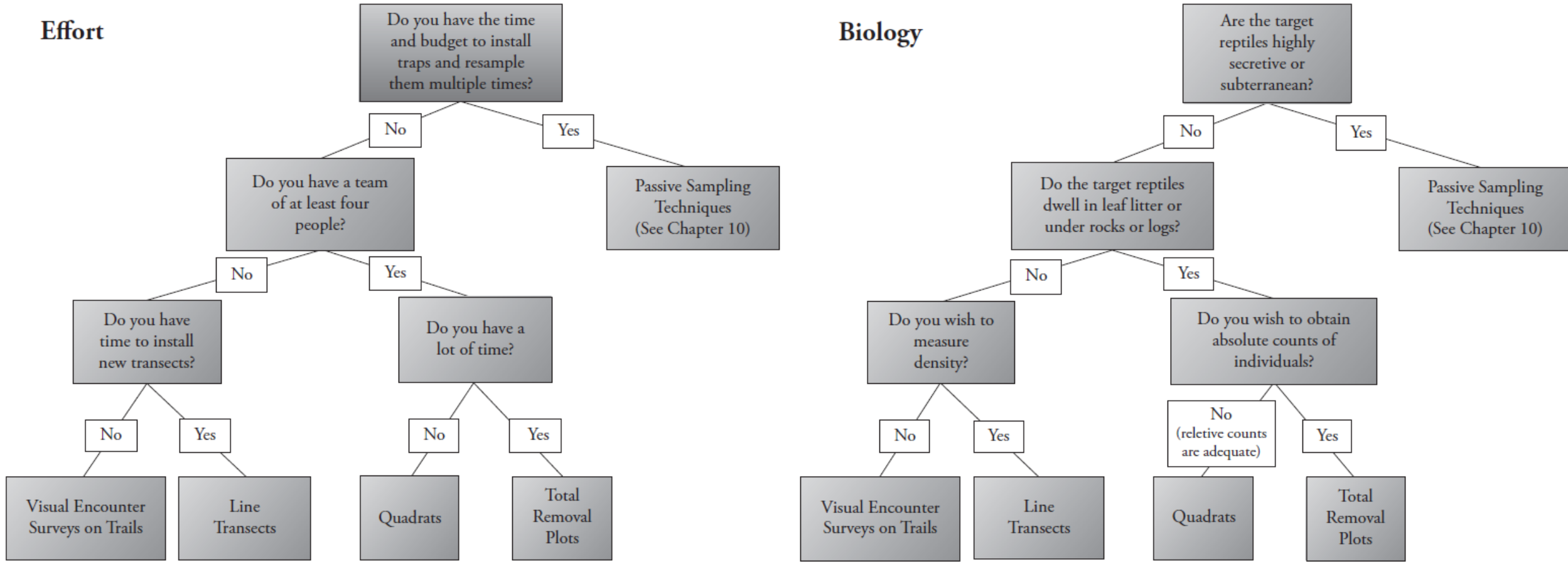
1. ábra. A Felső-kiskunsági turjánvidéken kijelölt mintavételi kvadrátok térbeli elhelyezkedése.

2. ábra. Az operatív hőmérséklet hatása a detektálás valószínűségére. A pirossal jelölt görbék szignifikáns összefüggést jelölnek.

Módszer megválasztása

Figure 17.3 Decision trees for common plot and transect census techniques based on the effort the team is willing to expend and the biology of the target reptile species.

Egyedi változók (befogásnál)

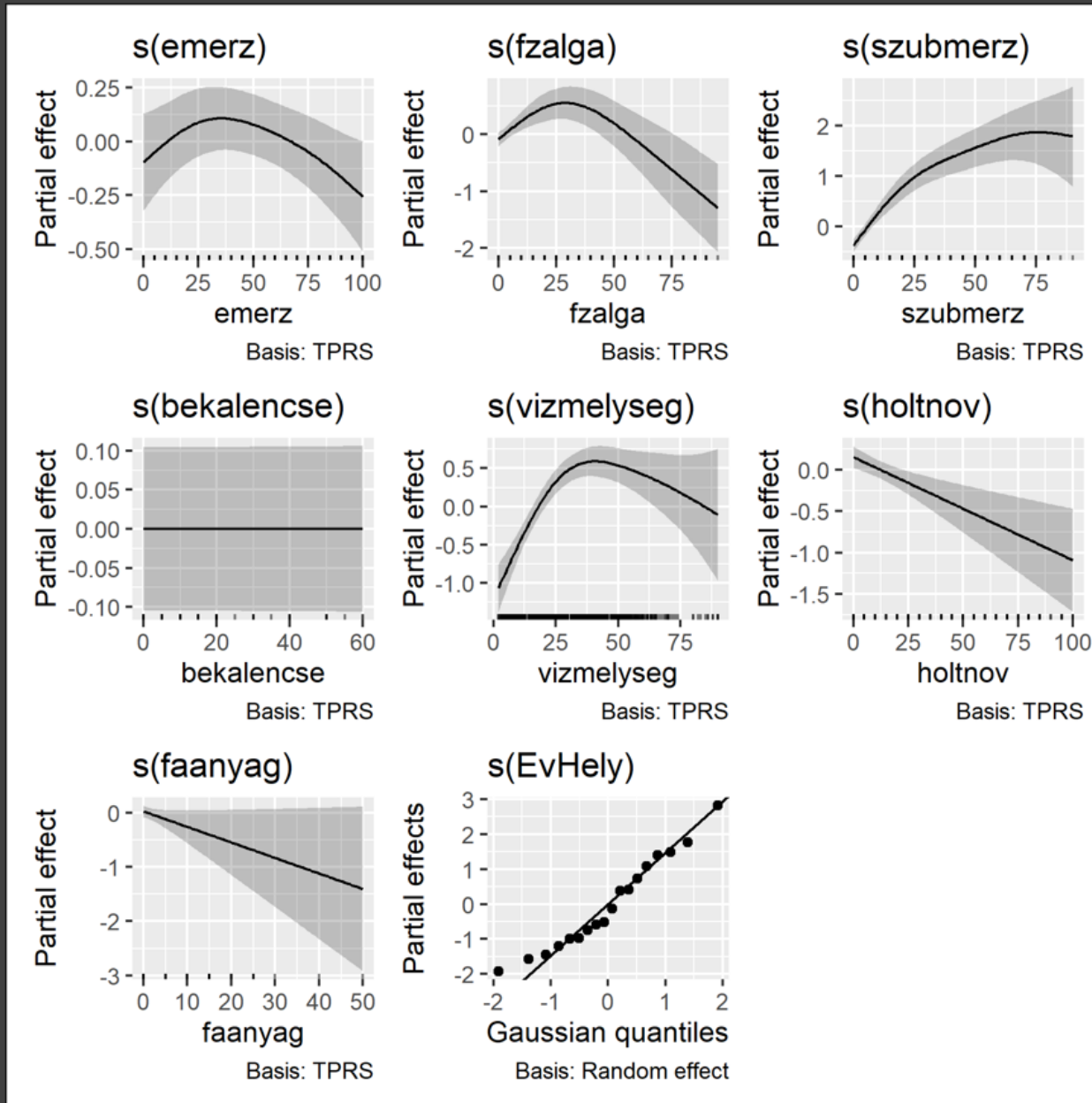
- Méret (SVL – snout-vent length, carapace length, testtömeg)
- Ivar
- Kor
- Egyedi azonosítás (ld. ott)
- DNS

Háttérváltozók – példák

(Bencze D., Vági B., Juhász E.)

1. **Hogyan befolyásolják az egyes környezeti tényezők a kétéltűfajok ebihalainak számosságát a hód által kialakított mocsári élőhelyeken?**

Összes faj esetén (8+2)

Emerz növényzet: optimum 25-50%-nál

Fonalas zöldalga: optimum 30%-nál
táplálék, víztest árnyékosabb

Szubmerz növényzet: + összefüggés
petecsomókat megtartja, ebihalaknak bűvőhely

Békalencse : nincs hatás

Vízmélység: optimum 40%-nál
optimális hőmérséklet

Holt növényi anyag: - összefüggés
víztest árnyékosabb, bomló növényi anyag
→ oxigénszegény környezet,
nyitottság → kevesebb bűvőhely

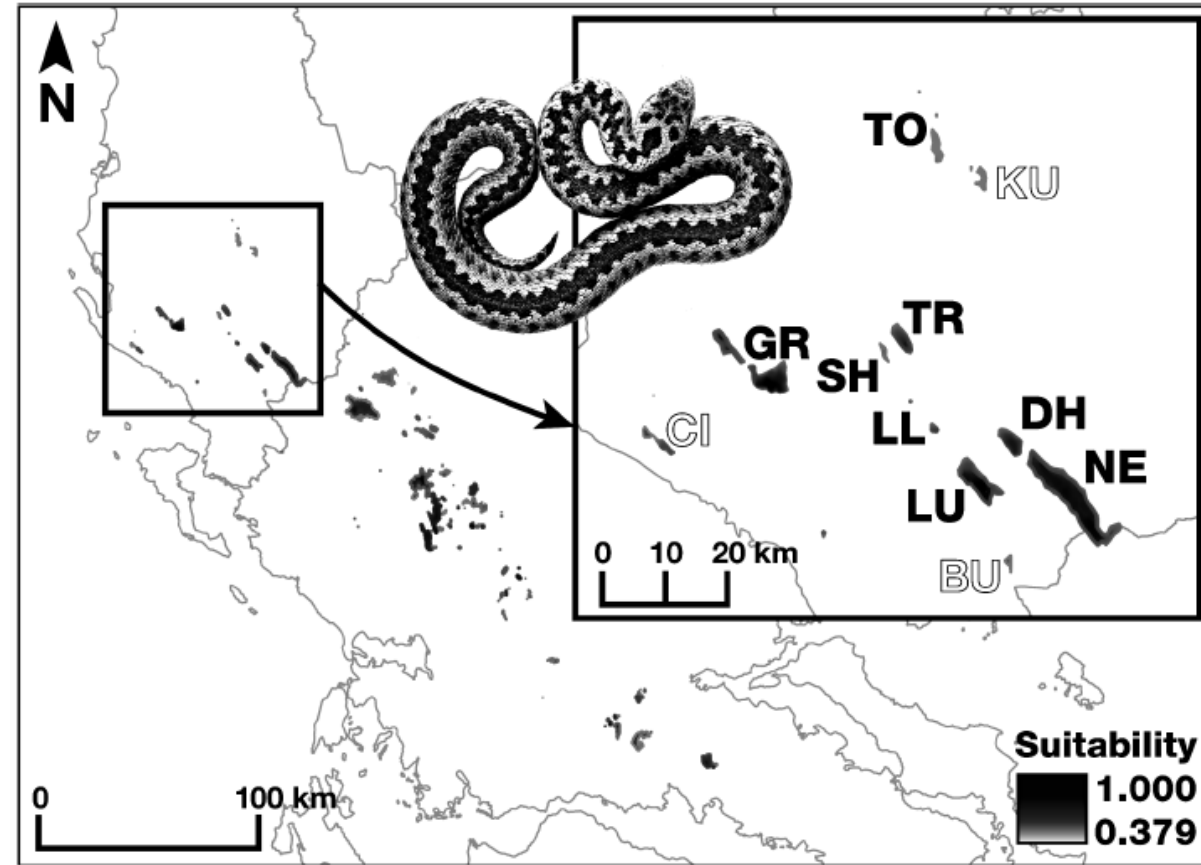
Holtfa és vízben álló élő fa: - összefüggés

Gyors felmérések (Rapid assessments)

- KHV, Bioblitz
- Elterjedés felmérése
- „Grey literature” ismerete
- Engedélyeztetés
- Kérdőíves felmérések

Species distribution modelling leads to the discovery of new populations of one of the least known European snakes, *Vipera ursinii graeca*, in Albania

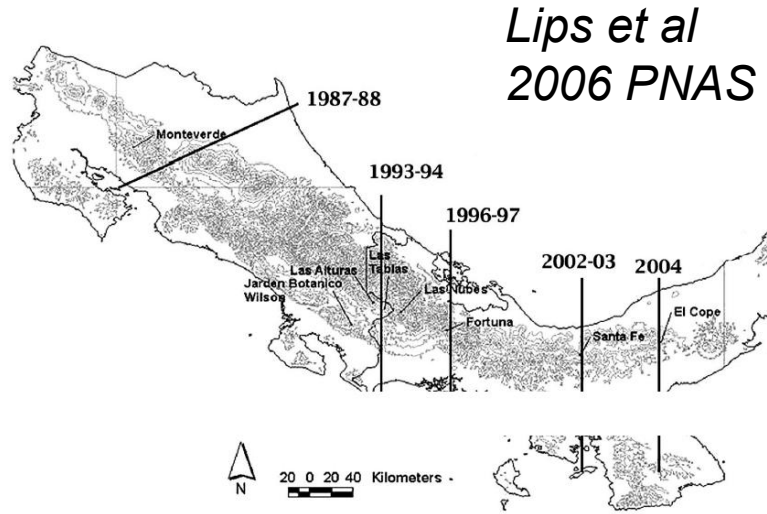
Edvárd Mizsei^{1,*}, Bálint Üveges², Balázs Vági^{1,2,3}, Márton Szabolcs^{4,5}, Szabolcs Lengyel⁴,
Walter P. Pfliegler⁶, Zoltán T. Nagy⁷, János P. Tóth⁸

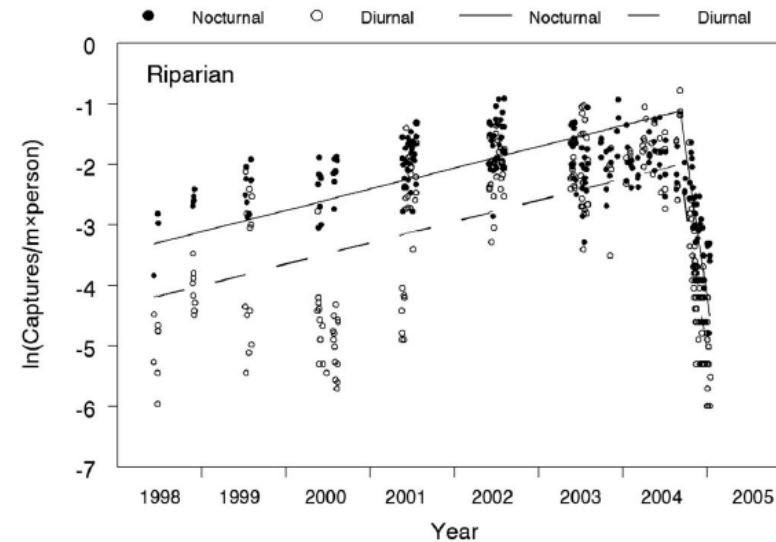
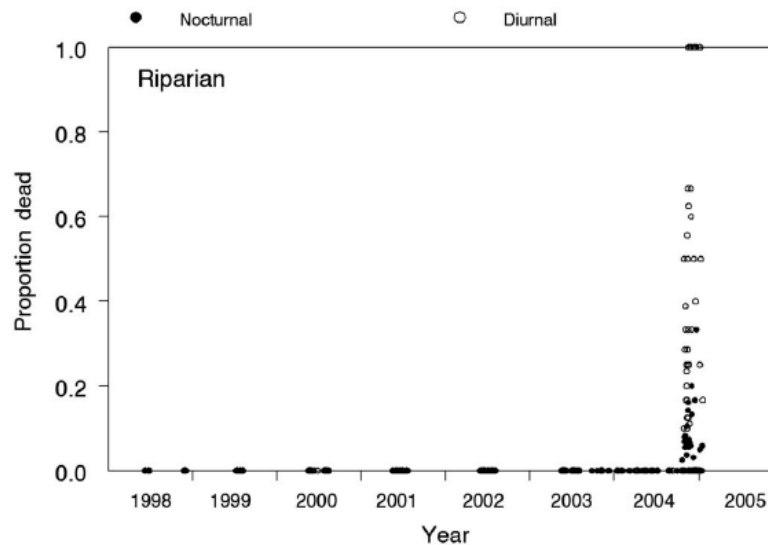
Betegségek: Kitridiomikózis

Incilius periglenes
EXT †

Atelopus zeteki **CR**

A Bd élelciklusa

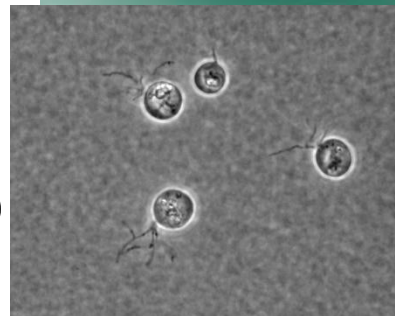
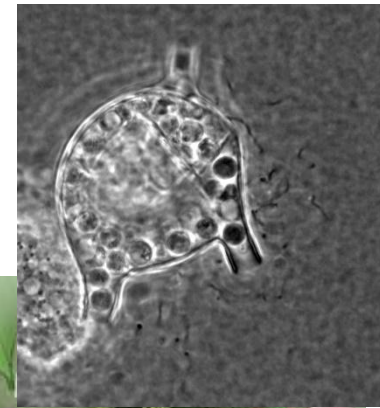
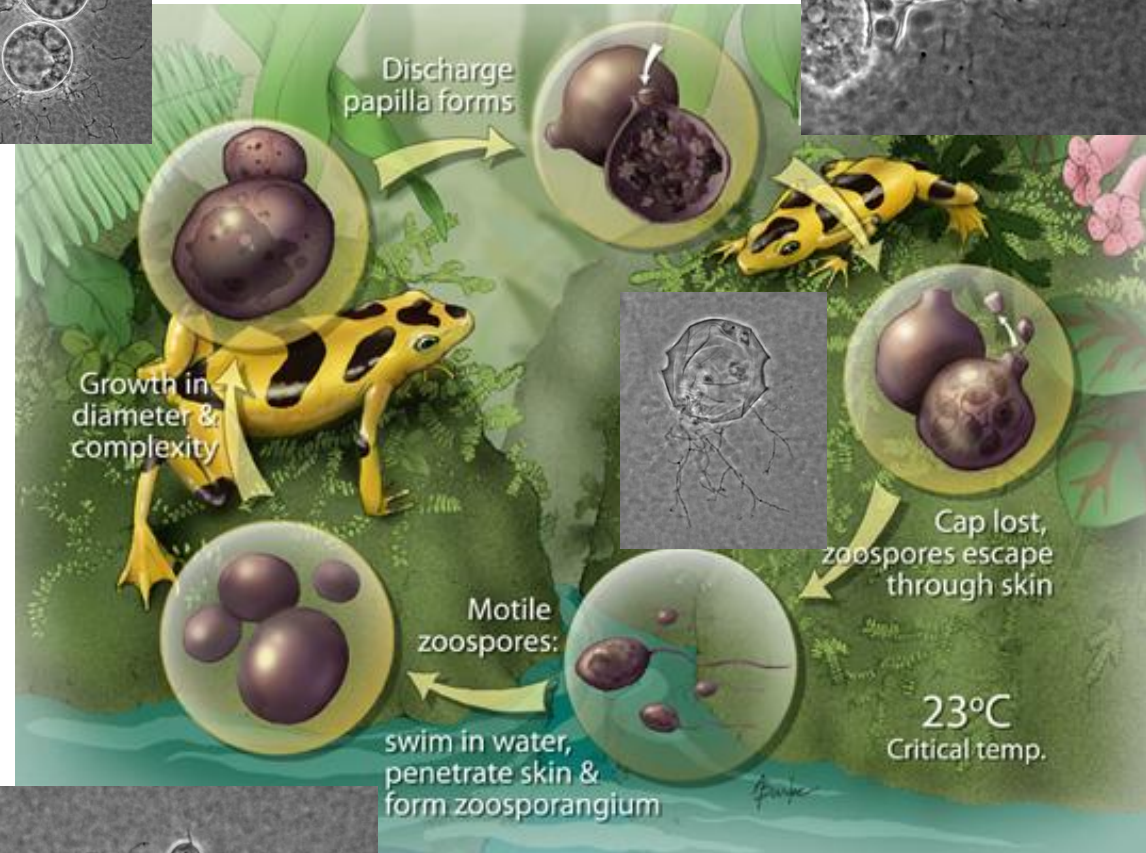
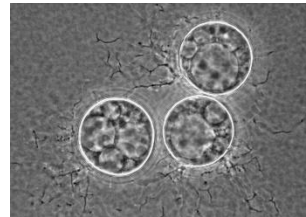
A keratinizálódó
hámsejtekben él

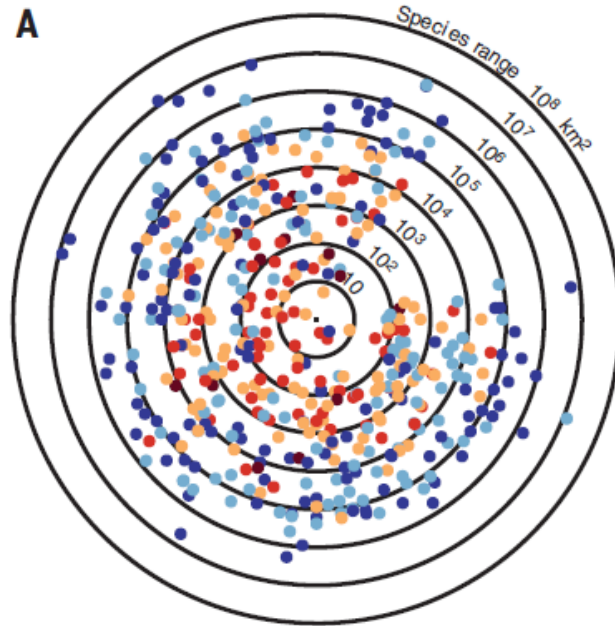
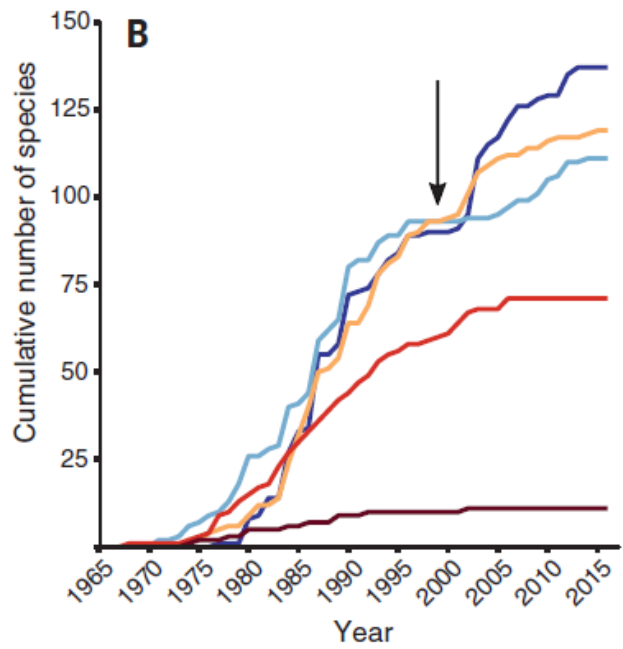
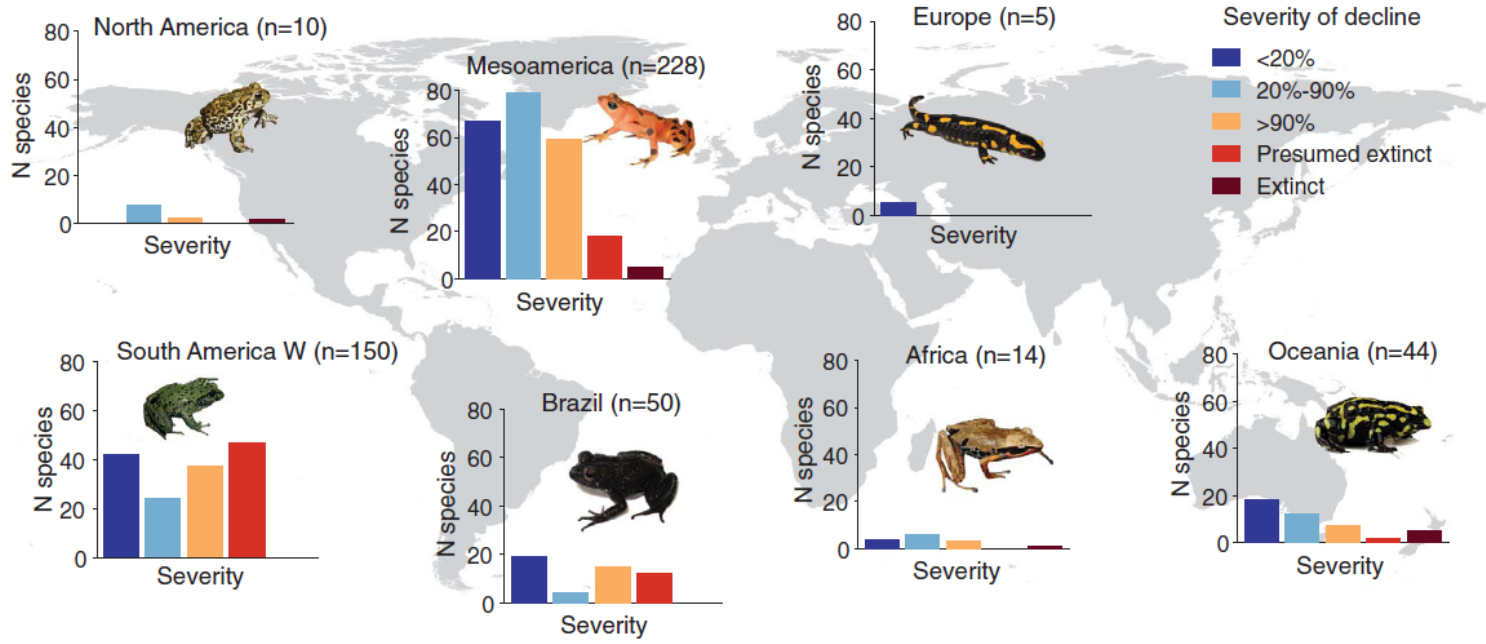
A zoospórák vízzel
terjednek

A békák bőrét, az
ebihalak szájrészét
támadja

A bőrt roncsolja:
tönkreteszi az
elektrolit-forgalmat,
végül infarktust vált ki

(Voyles et al 2009 Science)

Scheele et al
2019 Science

Batrachochytrium salamandrivorans (Bsal)

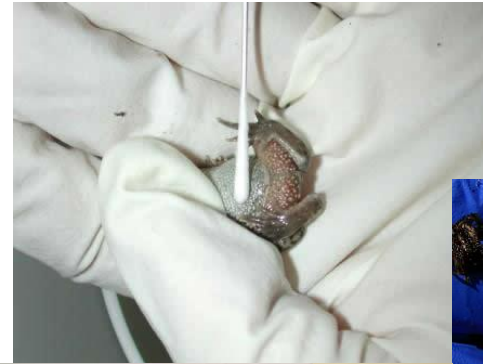
- Farkos kétéltűeket támad
- Kelet-ázsiai eredet
- Európai és észak-

Cynops pyrrhogaster

Mintavétel, izolálás, kezelés, fertőtlenítés

- NaCl, fehérítő (hypo), NaMnO_4 , formaldehid, DDAC tartalmú szerek, Virkon, etanol, benzalkónium-klorid, TriGene, F10, Betadine...
- Hő
- Kiszáritás
- A legtöbb csak fertőtlenítésre, kezelésre kevés alkalmas
- **Kezelés:** itrakonazol, kloramfenikol, formalin/malachitzöld fürdő, 32°C, 37°C

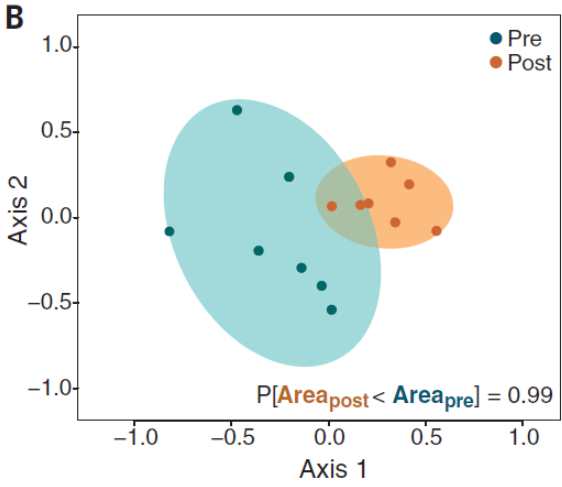
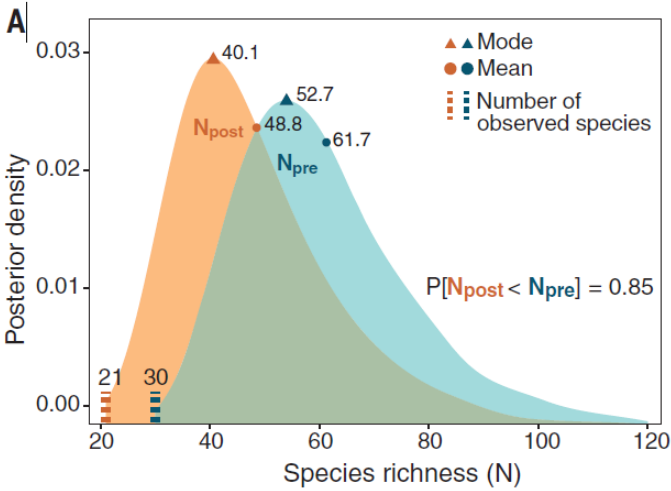
Példa: standard útvonal bejárás: kitridiomikózis és közösségi hatása

BIODIVERSITY LOSS

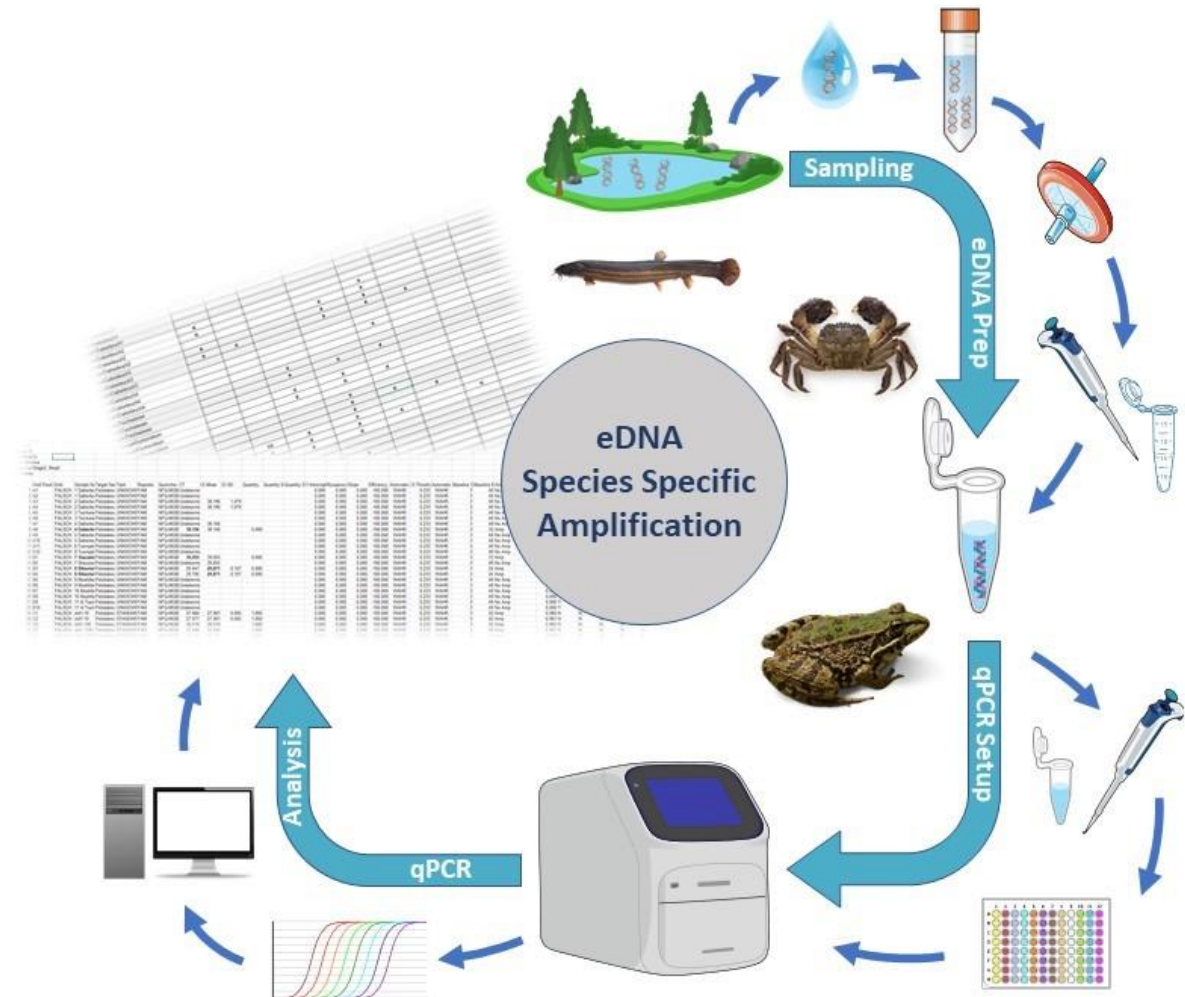
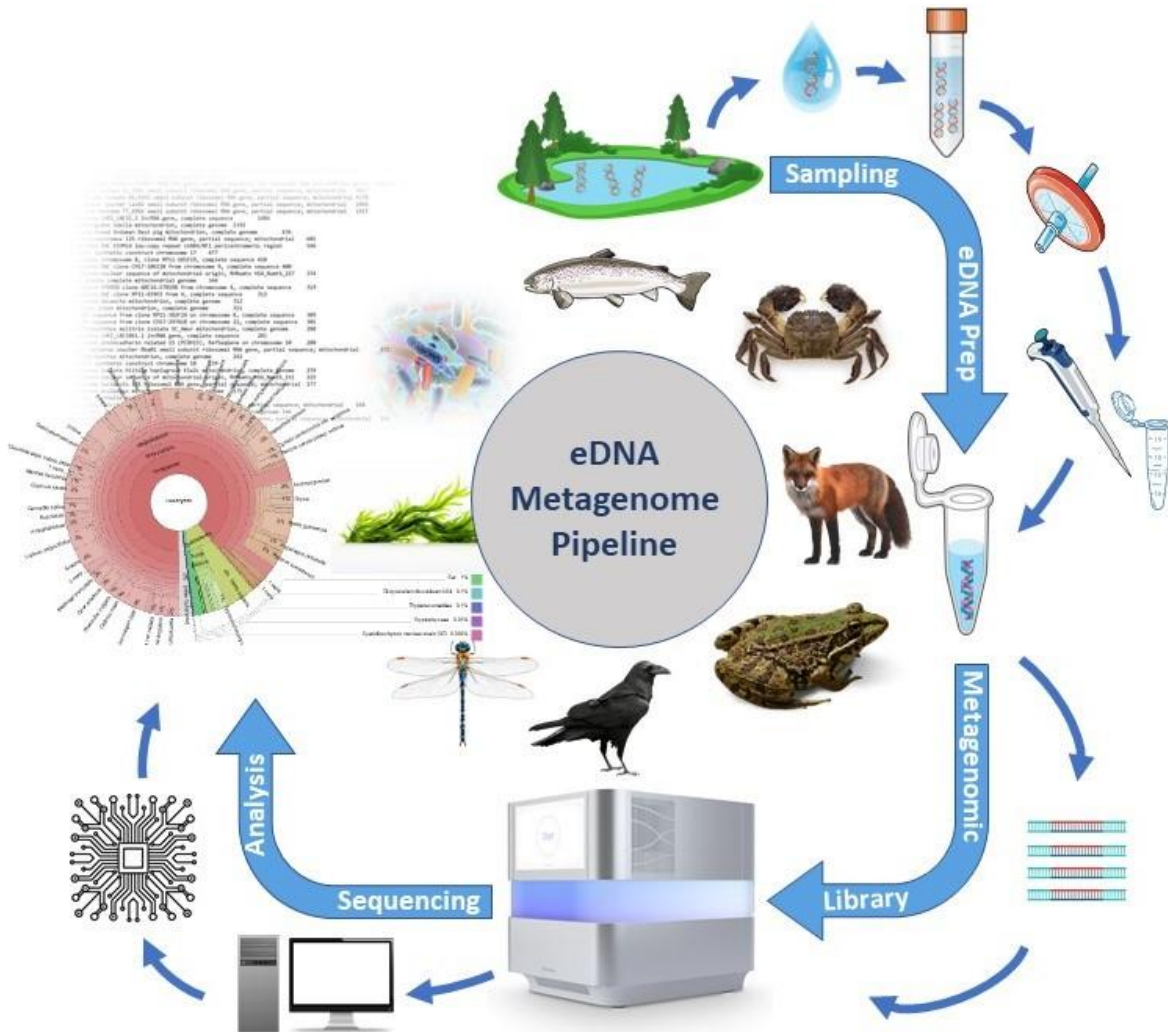
Tropical snake diversity collapses after widespread amphibian loss

Elise F. Zipkin^{1*}, Graziella V. DiRenzo^{1,2}, Julie M. Ray³, Sam Rossman^{1,4}, Karen R. Lips⁵

2020 Science

eDNS: Metagenomika vs. egy célfaj

eDNS példák

Hydrobiologia (2026) 853:2751–2767
<https://doi.org/10.1007/s10750-026-06110-5>

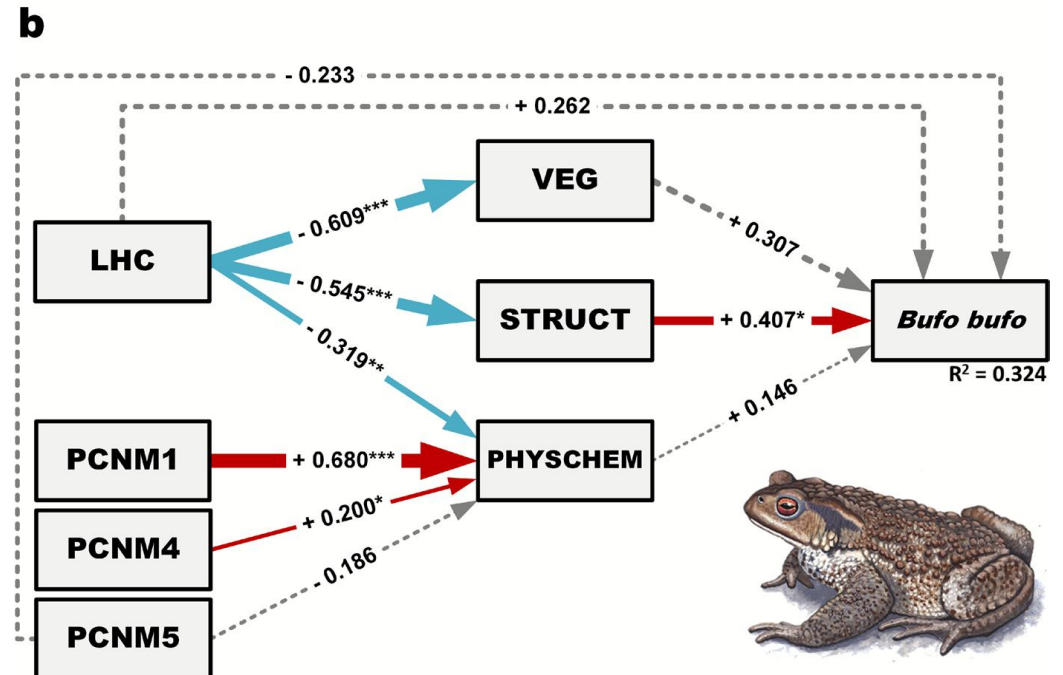
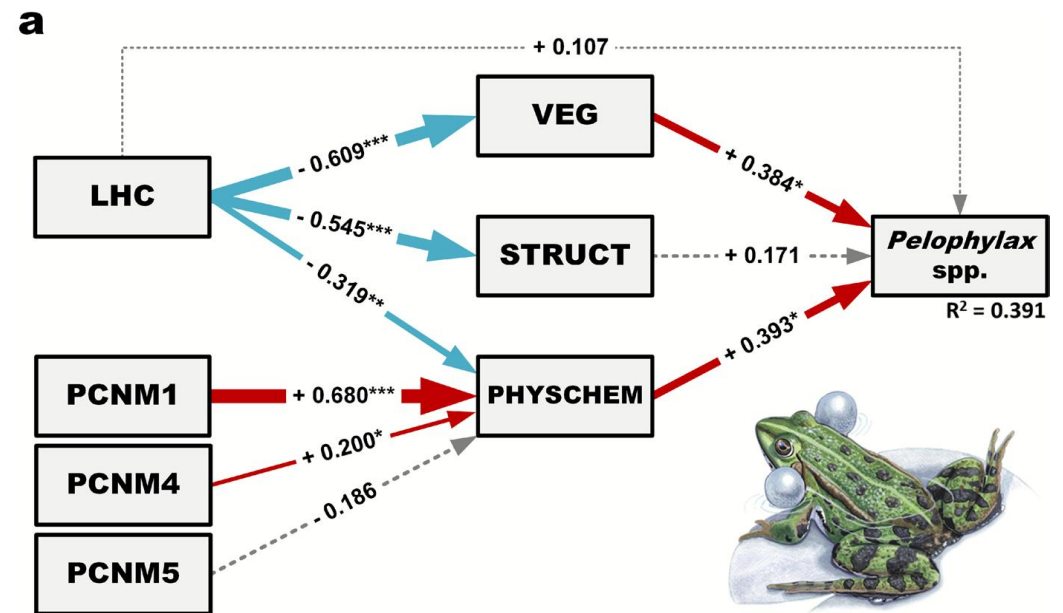
PRIMARY RESEARCH PAPER

Effects of lateral hydrological connectivity on the relative abundance of water frogs (*Pelophylax* spp.) and common toads (*Bufo bufo*) using eDNA surveys

Boglárka Mészáros · Andrea Funk · Thomas Hein · Lukas Landler · Paul Meulenbroek · Didier Pont · Alice Valentini · Dénes Schmera · István Czeglédi · Tibor Erős

Metabarcoding (mitokondriális citokróm oxidáz c I alegység – CO1)
BOLD (Barcode of Life Data Systems;
<http://www.boldsystems.org/>)
10 taxon kimutatása, 2-re ökológiai vizsgálat
Pozitív replikák száma ~ abundancia

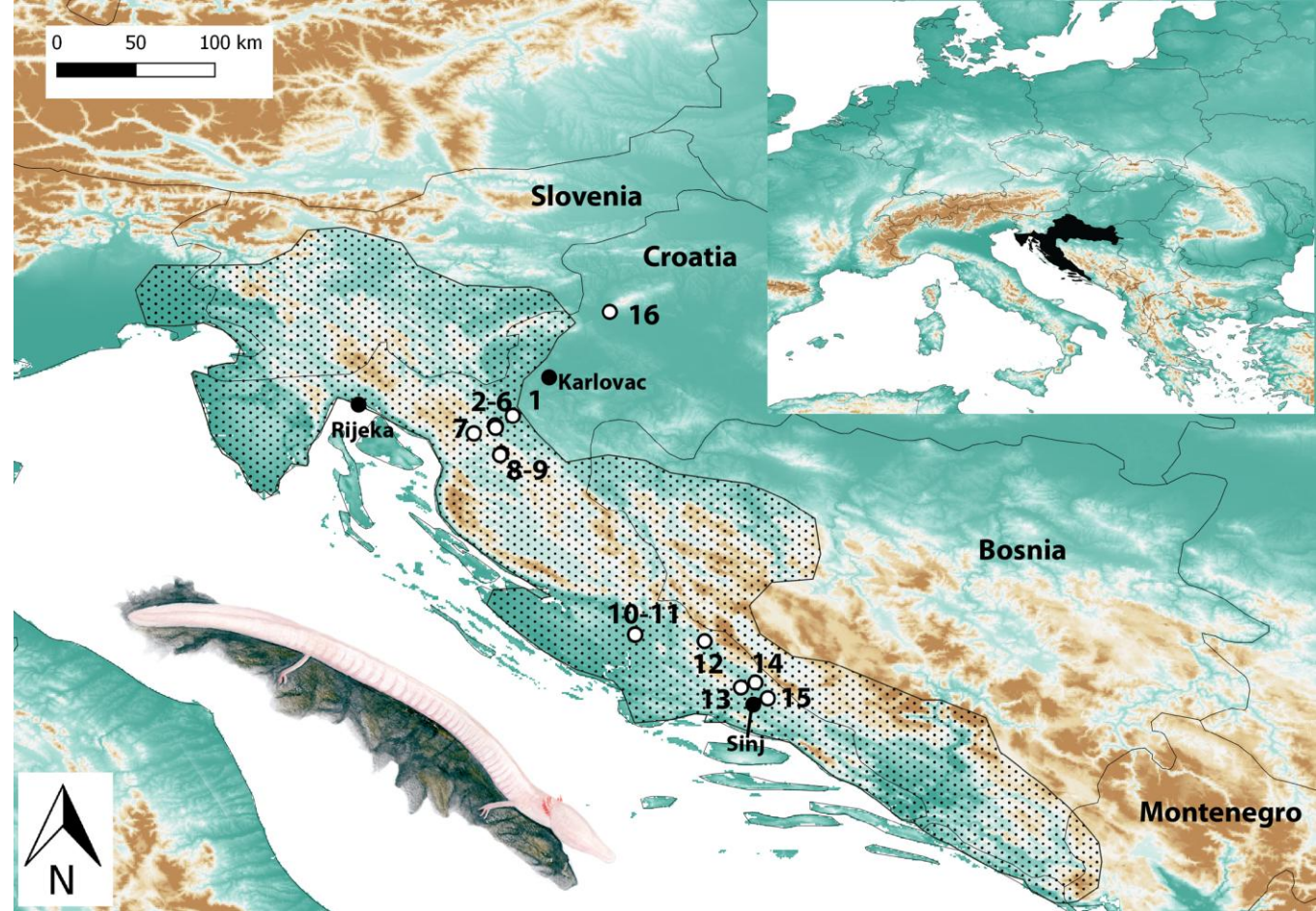
eDNS példák

Barlangi vakgőte kimutatása:

- 16 barlang
- 10 – korábbi adat igazolva
- 5 – új előfordulási adat

64 bp fragment

Ülepítés vs szűrés (hatékonyabb)

 OPEN ACCESS PEER-REVIEWED

RESEARCH ARTICLE

Surveying Europe's Only Cave-Dwelling Chordate Species (*Proteus anguinus*) Using Environmental DNA

Judit Vörös , Orsolya Márton, Benedikt R. Schmidt, Júlia Tünde Gál, Dušan Jelić

Published: January 27, 2017 • <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0170945>